

Diplomitöö
392475

Tartu Ülikooli
MAJANDUSTEADUSKOND.

10. mai 1943. a.

N° 209.

Tartu.

ÕPIS-RAHVAKASIVISE LIKVIISSUS.

AB

18987

EBINO L I I A S

matr. nr. 15576

Rõõnefamaal 26. 7 1943.

majandustead. k. Rouma

V. Likviidsus ja laenuus tööstuskäitises	28
VI. Tulemus S I I K I D S U K I T O O R D	31
a/ Tulemuse mõju tööstuskäitise likviidsusele	31
b/ Rentasblan ja likviidsus tööstuskäitises	32
I. Eelmärkmeid	4
VII. Konjunktuuri mõju tööstuskäitise likviidsusele	33
II. Likviidsuse mõiste	6
a/ Likviidsusest üldiselt	6
b/ Tööstuskäitise likviidsuse mõiste	10
III. Likviidsus ja finantseerimine tööstuskäitises	12
a/ Üldiselt	12
b/ Kaubakrediit ja likviidsus	13
c/ Krediidivälde ja likviidsus	15
d/ Krediitide tagamine ja likviidsus.	17
e/ Krediitide tasumine ja likviidsus.	17
f/ Finantseelarve ja likviidsus	19
IV. Tööstuskäitise likviidsus ja tootmisprotsess	21
a/ Üldiselt	21
b/ Ühe valmistusprotsessi mõju tööstuskäitise likviidsusele	21
c/ Mitme samaaegselt kõrvuti ^{toimiva} jooksa valmistusprotsessi mõju tööstuskäitise likviidsusele	23
d/ Varaväärtuse ringimiskiirus ja tööstuskäitise likviidsus	25
e/ Mahakirjutuse mõju tööstuskäitise likviidsusele	26

Lk - d

V. Likviidsus ja laendus tööstuskäitises 28

VI. Tulemus ja likviidsus tööstuskäitises 31

 a/ Tulemuse mõju tööstuskäitise likviidsusele 31

 b/ Rentaablus ja likviidsus tööstuskäitises. 32

VII. Konjunktuuri mõju tööstuskäitise likviidsusele 35

 a/ Likviidsuse muutumine konjunktuuris 35

 b/ Likviidsuse muutumise põhjusi 37

 c/ Vahendeid konjunktuuri-mõjude takistamiseks 40

VIII. K o k k u v õ t e 42

IX. T e e s i d 45

X. Kasutatud kirjandus 47.

kirjandus, mis on seotud likviidsusega, on tegemist ka
 kirjandusega, ning polevat õige, kui Niesslich on
 kirjandus „Wirtschaftliche Betriebslehre“ rentabluse mõiste
 kohta kriitiline, kuna likviidsus on ainult mingi peatki
 ala-alaosa.

allos viimast ajal on tekkinud likviidsuseprobleemi põhje-
 likult kahtluse, kuid sellele pole tõugat andnud mitte teadus,
 vaid praktilisest tulnud tehnikajandusteadlased. Teadusliku ka-
 rakteri on likviidsuseprobleem leidnud bilansikriitika pool,
 bilansikriitika kirjandus on jupe aastaid üksikesjõhult ka-
 ritlenud likviidsuseprobleemi.

Le contré järgi on likviidsus peatikk bilansikriitika,
 millele on pühendatud ühe suuremat töölepanu nii praktilises kui
 ka teaduslikus kirjanduses. Sellest leiab, et nii teaduslik

1/ W. NIESSLICH, Das Liquiditätsproblem bei Handels- und Fabrik-
 unternehmen, Berlin-Wien-Berich 1937, lk.1.
 2/ W. NIESSLICH, Liuidität und Liquiditätsbilanz, Annalen der
 Betriebswirtschaftl. 1 köide, Berlin-Leipzig-Wien
 1927, lk. 1 ja 2.
 3/ W. NIESSLICH, op.cit., lk. 1 ja 2.
 4/ W. NIESSLICH, Praxis der Bilanzkritik, II köide, Berlin-Wien
 1926, lk. 280.

I E e l m ä r k e i d.

Likviidsuse probleem tungib järjest rohkemal määral esile käitismajandusteaduslikul vaatlusväljel. Ikka rohkem mõistetakse, et on liiga vähe siiani tähelepanu pööratud likviidsusele ja temaga kaasaskäivale probleemide-kompleksile ¹. Lehmann ² leiab, et vastandina rentaabluse mõistele, milles valitseb selgus, kuulub likviidsuse mõiste sääreste käitismajanduslike kategooriate hulka, mida küll sama sagedusega nii teoorias kui praksises tarvitatakse, kuid seda siiski väga erinevais mõtteis. Ta väidab, et likviidsus on samaväärne rentaablusega, on tegemist koordineeritud mõistetega, ning polevat õige, kui Nieklisch omas raamatus „Wirtschaftliche Betriebslehre“ rentaabluse mõistet käsitleb eripeatükina, kuna likviidsuse oma ainult mingi peatüki ala-alaosana.

Alles viimasel ajal on hakatud likviidsuseprobleemi põhjalikumalt käsitlema, kuid selleks pole tõuget andnud mitte teadus, vaid praksisest tulnud käitismajandusteadlased. Teaduslikku käsitlust on likviidsuseprobleemi leidnud bilansiteoreetikute poolt, bilansikriitika kirjandus on juba aastaid üksikasjalikult käsitlenud likviidsuseprobleemi ³.

Le Coutre ⁴ järgi on likviidsus peatükk bilansikriitikast, millele on pühendatud üha suuremat tähelepanu nii praksises kui ka teaduslikus kirjanduses. Schemltz leiab, et nii Ameerikas

1/ E. WEINSTOCK, Das Liquiditätsproblem bei Handels- und Fabriksunternehmungen, Berlin-Wien-Zürich 1937, lk.1.

2/ M.R. LEHMANN, Liquidität und Liquiditätsbilanz, Annalen der Betriebswirtschaft, I köide, Berlin-Leipzig-Wien 1927, lk-d 329 ja 330.

3/ E. Weinstock, op.cit., lk-d 1 ja 2.

4/ W. de COUTRE, Praxis der Bilanz-Kritik, II köide, Berlin-Wien 1926, lk. 280.

kui ka Saksamaal on kauemat aega üle hinnatud likviidsuse tähtsust käitise analüüsimisel ning see toimub veel tänapäevalgi ⁵. Bilansikriitikute seisukohalt likviidsuse uurimused saavad lähtuda ainult puhtstaatilistest bilansimõõtmise küsimustest, mis on käitiseanalüüsile küll suure tähtsusega, aga koguprobleemi raames ühekülgne ning selletõttu relatiivselt väike, mis annab end tunda tulemuses ⁶.

Panga likviidsuseprobleemi on rohkem käsitletud kui tööstuskäitise oma. Tööstuskäitise likviidsuse probleemistikule on siiani nii teaduses kui ka praksises vähem tähelepanu osutatud, kui seda tema tähendus nõuaks ⁷. Tööstuskäitisele on likviidsus sama tähtis kui pangale, ning selletõttu ei tohi tööstuskäitise likviidsust alahinnata, kuid peab tarvitama pangapärase likviidsuse mõiste asemel tööstuskäitise oma ⁸.

5/ K. SCHMALTZ, *Betriebsanalyse*, Stuttgart 1929, lk. 223.

6/ E. WEINSTOCK, *op.cit.*, lk. 2.

7/ G. ZENTNER, *Das Liquiditätsproblem in der industriellen Unternehmung*, Berlin-Wien 1932, lk. 9.

8/ K. SCHMALTZ, *op.cit.*, lk. 223.

II L i k v i i d s u s e m ö i s t e .

a/ Likviidsusest üldiselt.

On väga raske defineerida likviidsuse mõistet, kuna ei leidu ühtki absoluutset normi, et võiks öelda, mis on likviidsus ja kuidas seda saavutada¹, sellepärast esinebki käitismajandusteaduslikus kirjanduses ning praksises väga erinevaid seisukohti likviidsuse mõiste kohta.

Sõna „likviidsus“ on tuletatud ladinakeelsest sõnast *l i q u i d u s* - vedel, sulat². Sõna selgitamisega on püütud ka likviidsuse mõistele lähemale jõuda, tähendades likviidsetena - s.o. suladena /flüssig/ majanduslikke huviseid, mis kergesti ja kaotusteta lasevad end asetada igasugustesse majanduslikkudesse suhetesse³.

Allpool vaatleme, missuguseid seisukohti esineb käitismajandusteaduslikus kirjanduses likviidsuse mõiste kohta.

Nicklisch⁴ nimetab likviidseteks varaosiseid, mis kergesti ja kiiresti lasevad end ümber vahetada oma sulaväärtusesse. Likviidsus on vara omadus. Samal seisukohal on ka Schweitzer⁵, kes ütleb, et likviidsus pole midagi muud kui vara omadus - end ümber vahetada lasta.

Zentner⁶ leiab, et Nicklisch'i poolt esitatud likviidsuse käsitus on liige kitsas, kuna praksises mõistetakse likviid-

1/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 13.

2/ E. RINK, Liquidität und Risiko, Wien 1935, lk. 9.

3/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 14.

4/ H. NICKLISCH, Wirtschaftliche Betriebslehre, Stuttgart 1922, lk. 246.

5/ R. SCHWEITZER, Liquidität, Handwörterbuch der Betriebswirtschaft, II köide, Stuttgart 1939, v. 891.

6/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 14.

susega ikka mingit kattesuhet. Likviidsus sisab nimelt selles, et kas kohe või varsti maksmisele kuuluvad kohustused kaetakse likviidsete või kergesti likvideeritavate varaosadega. Likviidsuse mõiste on siin tarvitatud „maksevalmisoleku“ mõistes. Säärast likviidsuse olemuse käsitlust võime sagedasti kohata kirjanduses ⁷.

Kolbe ⁸ ega ütleb, et likviidsus ja maksevalmisolek on kaks erinevat mõistet. Likviidsus näitab varaväärtuste hinnatavust nende kättesaadavuse suhtes, kuna maksevalmisolek ilmneb likviidsete vahendite ja võörkapitali suhtest.

Hauck ⁹ leiab, et „paljunimetatud likviidsus pole muud kui lihtne liigetusarv“. Kui likviidsus on probleem, siis mitte statistilise väljendusviisi ega tema avastamise tõttu, vaid ainult üksteisega suhetatavate suuruste piiritlusviisi tõttu.

Le Coutre ¹⁰ mõistab likviidsusega:

- 1/ maksevahendite seisu,
- 2/ varadeliikuvust,
- 3/ võlgade suurust ja tähtaegu ning käepärast olevaid kattevahendeid.

Praksises piirdub likviidsuse vaatlus ainult viimase punktiga, milles peitub ka esimene punkt, kuna võlgu kaetakse esimeses järjekorras maksevahenditega.

7/ Vrd. K. MERKER, Steuerliche Liquiditätsprüfungen, Der praktische Betriebswirt, I köide, Berlin 1933, lk. 437; K. INNO, Bilansianalüüs, Tartu 1935, lk. 67; A. SCHNETTLER, Der Betriebsvergleich, Stuttgart 1933, lk. 33; H. VÖLKER, Die Methoden des zwischenbetrieblichen Vergleichs in der Industrie, Bühl-Baden 1941, lk. 49.

8/ K. KOLBE, Zweckmäßige Überwachung des Betriebs, Leipzig 1938, lk. 34.

9/ W. HAUCK, Der Betriebsvergleich, Bühl-Baden 1933, lk. 290.

10/ W. le Coutre, op.cit., lk. 284.

Le Coutre ¹¹ jaotab likviidsust järgmiselt:

1/ absoluutne likviidsus,

2/ relatiivne likviidsus :

a/ ettevõttelikviidsus,

b/ käitislikviidsus.

Absoluutne likviidsus näitab bilansipäeval tegelikult kasutada olevate maksevahendite tagavara /kassaseisud nii oma kui võõras väeringus, jooksvad arved pankades, deviisid jt./.

Relatiivne likviidsus on suhe võlgade ja nende kattevahendite vahel: relatiivne ettevõttelikviidsus on suhe võlgade ja arvessetulevate kattevahendite vahel; relatiivse käitislikviidsusega mõistetakse niivõrd küllaldast likviidsete vahendite käepärastolekut, et see võimaldaks käitisele hõõrumisteta tegevuse.

Lehmann ¹² pole rahul le Coutre terminoloogiaga, ning nimetab absoluutset likviidsust "likvideeritavuseks" /Liquidierbarkeit / ja relatiivset likviidsust lihtsalt "likviidsuseks" / Liquidität /. Lehmanni ¹³ enda uurimised viivad kaugemale likviidsuse mõistest ning ta jõuab ettevõtte kapitalivajaduse arutamiseni. Ta lähtub ajast, mille vältel kapital tootmisprotsessi jooksul ettevõttes on seotud, ning asetab sellele vastu aja, kui kaua kapital ettevõttes on kasutada. Viimatinimetatud aja- mõiste ja kapitali enda suhet nimetab ta kapitalipingeks ja selle vastastikust väärtust / reziproker Wert / lõpuks likviidsuseks.

11/ W le COUTRE, op.cit., lk-d 284 ja 285.

12/ M.R. LEHMANN, op.cit., lk. 332.

13/ Ibidem, lk. 338.

Edasi esitab Lehmann rea likviidsuse allikate: erama-
janduslik ja kogu- ehk käitismajanduslik likviidsus ¹⁴, konsti-
tutiivne ja dispositiivne likviidsus ¹⁵ ning näilik ja tõeline
likviidsus ¹⁶.

Tutvune lühidalt Lehmann'i näilise ja tõelise likviid-
susega. ¹⁶ Harva jõutakse bilansi põhjal tõelist likviidsust käitisma-
jandusteaduses selgitada, selleks peab tarvitama teisi arvestu-
si / kulu- ja toogiarvestus, toorbilanss/, et jõuda eesmärgini.
Bilansi põhjal saadakse ainult näilise likviidsuse pilt. Selleks
on mitmed põhjused: harilikult võetakse bilansi tegemiseks päev,
mis langeb aasta kõige vaiksemasse tegevusperioodi. Samuti te-
hakse bilanss kunstlike meetoditega soodsamaks, kui ta oleks
tegelikult.

Peelnenut kokku võttes selgub, et likviidsusega mõiste-
takse:

- 1/ majanduslike huviste sularahaks muundumust ja
- 2/ majanduskäitise maksevalmisolekut tema maks ekohus-
tuste tähtpäevadel.

Ettevõtte likviidsuse uurimine nõuab aktiiv- ja passiiv-
väärtuste sihikindlat korreldamist, lähtudes uurimise otstar-
best ^{17/}. Bilanss korreldatakse ümber, ja vastastatakse ühelt
poolt käitise kohustused nende tasumistähtaegade ja teiselt
poolt käitise varaosad nende püsivuse järgi käitise käibes. Kui

14/ M.R. LEHMANN, op.cit., lk. 340.

15/ Ibidem, lk. 345.

16/ Ibidem, lk. 346.

17/ B. OSTERSTZER, Zur Praxis von Liquiditätsuntersuchungen,
Zeitschrift für Handelswissenschaftliche For-
schung, Leipzig, 1939. Lk. 469.

rakendvara ja pikaajaliste kohustuste vahe on negatiivne, siis finantseerivad pikaajalised kohustused osaliselt ka käibevara ja käitis on likviidne. Kui käibevara ja lühiajaliste kohustuste saldo on negatiivne, s.o. kui lühiajalised kohustused finantseerivad osaliselt ka rakendvara, siis käitis on likviidne ¹⁸.

b/ Tööstuskäitise likviidsuse mõiste.

Zentner ¹⁹ mõistab tööstuskäitise likviidsusega tööstuskäitise võimet tasuda tööstuslikust käibeprotsessist kui ka võõrkapitali kasutusest tulenevad kohustused igakordselt täpselt ja täies ulatuses.

Tööstuskäitises haarab likviidsete vahendite suhe lühiajaliste võlgadega ainult üht likviidsuse külge, kuna teine ja isegi tähtsam lühiajaliste kohustuste allikas peitub tulemusbilansis kulude näol /palgad, materjalid jms / ²⁰. Tööstusliku likviidsuse arvutamisel tuleb ka need liita bilansist avastatavate lühiajaliste võlgadega. Teise dünaamilise tegurina tööstusliku likviidsuse arvutamisel esineb kapitalide ringimiskiirus, mis arvestab pääle kogu-kapitali ringimiskiiruse eriti veel ringivaranduste ringimiskiirust. Tööstusliku likviidsuse selgitamisele on pühendatud ka töötavkapitali küsimus, mis on põhjaliku käsitlemise leidnud Ameerikas ²¹. Likviidsusesuhte kujutamisel kasutatakse suhet käibevara ja lühiajalise võõrkapitali vahel,

18/ B. OSTERSITZER, op.cit., lk. 478.

19/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 171.

20/ K. SCHMALTZ, op.cit., lk-d 223 ja 224.

21/ K. INNO, op.cit., lk-d 67 ja 68.

ei väljendata seda ega protsentides lühiaegsest võõrkapitalist nagu Saksamaal, vaid arvestatakse absoluutne vahe nende mõlemate suuruste vahel ja nimetatakse seda vahet töötavaks kapitaliks / working capital / ²². Selle ülesandeks on pidada käigus ringimisprotsessi ehk väärtuste liikumist, see toidab käitise nõutamis-, tootmis- ja minemiprotsessi jätkuvalt, õieti töötab käitises ²³. Töötava kapitali õige suuruse üle otsustamiseks kasutatakse Ameerikas töötava kapitali ja rakendvara suhet, mis on üheks tööstuskäitise likviidsuse näitajaks ²⁴.

Tööstuskäitises tuleb eriti rõhutada likviidsuse probleemi käitislikviidsuse külge, ning tuleb püüda lehus hoida ettevõtte- ja käitislikviidsust. Kuid nimetatud likviidsuse-liigid ei lase endid kunagi täiesti teine-teisest eraldada. Vastastikune mõjustamine on liiga tugev, mida tuleb silmas pidada ka probleemi uurimisel ²⁵.

22/ K. SCHMALTZ, op.cit., lk. 229.

23/ K. INNO, op.cit., lk. 72.

24/ K. SCHMALTZ, op.cit., lk. 231.

25/ G. ZENTNER, op.cit., lk-d 16 ja 17.

III L i k v i i d s a u s ja f i n a n t s e e r i m i n e
t ö ö s t u s k ä i t i s e s.

a/ Üldiselt.

Tööstuskäitise kapitaliküljelt tulenevad mõjud, mis rohkemal või vähemal määral ohustavad tööstuskäitise likviidsust. Nagu Nicklisch¹ ütleb, seisab ka kapitalis teatud pinge, mille este oma- ja võörkapitali, eriti ega tähtajata ja lühiajalise võörkapitali, suhtest ilmneb. Pinge on seda suurem, mida suurema osa moodustab võörkapital kogukapitalist. Kuid tähtsam suhe tööstuskäitisele on tähtajata ja lühiajalise võörkapitali suhe pikaajaliselt käitise kasutuses olevate kapitalidega /oma- ja pikaajaline võörkapital/².

Küsimusele, kas tööstuskäitist peab ainult oma- või ainult võörkapitaliga finantseerima, ei saa nii kergesti vastata. Teoreetiliselt on mõeldavad ja majanduspraksises tegelikult tuntud juhud, kus tööstuskäitis töötab ainult oma- või ainult võörkapitaliga, silmas tuleb pidada vaid seda, et kapitali oleks säärasele kujul ning hulgal, et tööstuskäitisel võimalduks pidevalt hõõrumisteta töötamine³.

Likviidsuse seisukohalt on tähtis, et kasutatav kapital mõjuks produktsiooni tõstvalt. Iga krediit, mis produktsiooni ei suurenda, halvab tööstuskäitise likviidsuse suhteid. Konsumeerimiseks ja dekoreerimiseks ei tohi tööstuskäitis krediiti teha, kuna see toob palju rohkem kahju kui kasu⁴.

1/ H. NICKLISCH, op.cit., lk. 67.

2/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 164.

3/ Ibidem, lk-d 164 ja 165.

4/ Ibidem, lk. 62.

b/ Kaubakrediit ja likviidsus.

Varaväärtuste liikumisel on kaubakrediit tähtsamaid teid ühest käitiseest teise. Kaubakrediiti antakse minemi pärast. Oma iseloomult toob ta kasu nii krediidiandjale kui -võtjale. Krediidiandja peab olema küllaldselt varustatud likviidsete vahenditega, et saada sääraselt minemit finantseerida. Kaubakrediidi suurenemine toob kaasa tööstuskäitise likviidsuse vähenemise, kuna likviidsed vahendid on teatud ajaks kinni ning neid ei saa kasutada teisik otstarbeiks ⁵.

Varaosasse " deebitorid " peigutatud kapital on soliidse krediidipoliitika juures hää ja terve rakis, kuid ta omab relatiivselt väikest likviidsuse astet. Ta ei lase ennast kiiresti ja kindlalt likviidseisse vahendeisse muuta ⁶. Varaosa peab laskma end kiiresti ja kindlalt ning ilma olulise ohvrita ümber vahetada likviidseisse vahendeisse, et vastaks kõrgemale likviidsuse astmele. Kuid see ei käi deebitoride kohta, kuna ettevõtte, mis on sunnitud neid rahaks tegema, peab ohvreid kandma ⁷.

Nii kaua, kui tööstuskäitis annab krediiti oma käibe-
protsessi rakendamata varadest, toimub sääraselt esilekutsutud
tööstuskäitise likviidsuse halvenemine käitise enda huvides. Olu-
kord on teine, kui selleks kasutatakse käitises seotud varasid,
mis krediidi lubamiseks pole ette nähtud, see viib käibevahen-
dite puudusele ning finantsilistesse raskustesse. Kaubakrediit ⁸
on ainult seniks käitismajenduslikult õigustatud, kui see on ve-

^{5/} G. ZENTNER, op.cit., lk. 55

^{6/} E. WEINSTOCK, op.cit., lk. 39.

^{7/} Ibid., lk. 40.

^{8/} G. Zentner, op.cit., lk. 55.

jalik minemi saavutamiseks. Tööstuskäitises ei tohi krediidi lubamisega minemi huvides ainult liiga kaugemale minna, kuna ta võib sattuda ohtu, et tema käibevarad saavad liialt kinni pandud ⁹.

Likviidsuse säilitamine tööstuskäitistel, mis on sunnitud andma kaubakrediite, oleneb suurel määral klientide makseviisist. Iga makseviisi muudatus mõjustab teatud määral tööstuskäitise likviidsust, eriti mõjustavad likviidsust klientide= mittetähtpäevalised kohustuste äiendamised, mis toovad kaasa deebitoride seisu suurenemise ja sellega ka varamahutuse suurenemise deebitoridesse ning deebitoride ringimiskiiruse vähenemise. Ebaloomulikult suured deebitoride seisud kahjustavad tööstuskäitise eksistentsi, mida kriis võib tõendada ¹⁰. Erilise tähtsuse omab tööstuskäitise likviidsusele oma soodsa mõju tõttu kiire deebitoride käibimine, st. suur käibekiirus, mida eriti krediidandja peab silmas pidama ¹¹.

Näeme, et krediidandja peab kontrollima deebitorisid ning müüma põhimõtteliselt korralikult tasuvaile klientidele. Sellega saavutatakse võlgade täpne laekumine tähtpäevadel, ning seega ka deebitoride ringimiskiiruse suurenemine. Kuid siiski on parem ebakindel deebitor, kui müütematu kaubaladu ¹².

Tööstuskäitis, mis peab andma kaubakrediiti, et minem toimuks pidevalt, peab olema finantsiliselt tugev, et lüngad krediitide mittelaekumisel ei tekitaks enda käitise likviidsuses raskusi ¹³.

⁹/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 56.

¹⁰/ Ibid., lk. 56.

¹¹/ A. DÖRKEN, Die Umschlagesschnelligkeit im Industriebetrieb, Remscheid 1932, lk. 90.

¹²/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 57.

¹³/ Ibid., lk. 58.

Kaubakrediidi võtmine on palju kallim /aastas 12-36%/ kui pangakrediit, kuid teda on kergem saada, ning tema maksetähtpäevad on venivamad kui pangakrediidi juures ^{14/}. Siiski ainult halb likviidsus või eriti ebakaupmehelik juhtimine võivad olla põhjusteks, kui skonto jäetakse võtmata.

c/ Krediidivälde ja likviidsus.

Tehakse vahet tähtajata, lühi- ja pikaajalise võörkapitali vahel. Tähtaja lühisusega kasvab oht tööstuskäitise likviidsusele. Ohtlikum on kahtlemata võörkapital, mida võidakse igal ajal tegasi nõuda, s.o. tähtajata võörkapital. Siinjuures on oluline, kas võörkapital on ainult võlausaldaja või ainult võlgniku, või nende mõlema poolt ülesöeldav. Tähtajata krediidi võtmisega ei tule arvestada likviidsuse paranemist, kuna tööstuskäitis peab olema igal ajal valmis tema tasumiseks. Krediidivõtja tööstuskäitise likviidsus muutub veel pinevamaks, kui ta seda oli enne krediidi võtmist. Tähtajata laen nõuab tööstuskäitise juhatuselt suurt tähelepanu. Põhimõtteliselt peaks nõudma, et tähtajata krediiti tööstuskäitises ei tarvitataks ¹⁵. Kui tööstuskäitis peaks olema sunnitud võtma tähtajata krediiti, siis peaks ta sellele tähelepanu pöörama, et ainult tema saaks krediiti üles öelda, sel juhul oleks tegemist tööstuskäitise krediidi ideealse tüübiga. Ainult sel juhul on võimalik säilitada tööstuskäitise rippumatus ja kindlus ning eemaldada häireid tööstuskäitise likviidsuses ¹⁶.

14/ E. WEINSTOCK, op.cit., lk. 43.

15/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 64.

16. Ibidem, lk. 65.

Lühiajalist krediiti tuleb kasutada ainult kindlaksmääratud lühiajaliseks otstarbeks, et tähtpäeval saadud lunastusest võiks tasuda krediit. Kuid tegelikkuses ei toimu kunagi lühiajalise krediidi tegesimeksmine täpselt, ning pangad peavad tähtpäeva pikendama ¹⁷. Olulise tähtsusega lühiajaliste krediitide juures tööstuskäitise likviidsuse suhtes on erinevus raamatu- ja vekslikrediidi vahel. Vekslikrediit on parem, kuna võidakse arvestada täpsema maksmisega. Samuti on võimalik vekslit kiiresti rahaks ümber vahetada ning sellega enda likviidsust parandada ¹⁸.

Likviidsuse seisukohalt tuleb soovitada säärest pikaajalist laenu, mis rida aastaid on tööstuskäitises kasutada ning krediidi ülesütlemine toimub krediidi võtja poolt, kuna sel korral on võimalik välja tagasi maksta välise abita ¹⁹.

Rentaablusest lähtuvate kaalutluste põhjal peaks loobuma madala rentablusega tööstuskäitise finantseerimisest võõrkapitaliga, kuid likviidsusest lähtunud kaalutlused nõuavad tihti võimalikult pikaajalist finantseerimist ja seda eriti juhul, kui kapital kaustatakse käitise ratsionaliseerimiseks, millega saavutatakse tulevikus suurem konkureerimisvõime ja rentaablus ning ühtlasi ka parem likviidsus ²⁰.

Lühiajalist krediiti andes on riisiko seda suurem, mida väiksem on krediidivõtja likviidsus, kuna pikaajalise krediidi juures pole krediidivõtja likviidsusel säärest tähtsust, sest siin omavad tähtsust rakised ²¹.

17/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 65.

18/ E. RINK, op.cit., lk. 88.

19/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 68.

20/ Ibid., lk. 69.

21/ E. RINK, op.cit., lk-d 88 ja 89.

d/ Krediidide tagamine ja likviidsus.

Krediiti antakse kas personaalse või reaalse ^{tagatise} kindlustuse vastu. Erilist tähtsust krediidivõtja juures omab likviidsuse seusukohalt pandikrediit. Panditud esemeid ei saa krediidi kestvuse ajal tarvitada teiste kohustuste kustutamiseks. Tähtajal mitte tasumisel pant müüakse krediidandja poolt. Pandikrediit on tihti viimane abinõu finantsiliselt raskustesse sattunud töötuskäitise vee peal hoidmiseks. Krediidandja nõuab krediidivõtjalt ainult kindlust, kas ta tähtajal tasub oma võla, s.o. likviidsust, seega tagatist oma nõudmisele ²², Krediidivõtja likviidsus, eriti lühiajalise krediidi juures, on väga tähtis, kuna temast oleneb, kas ja kunas võib toimuda tagasimaksmine. Kui ta ei saavuta õigeaegselt eesmärki, mida mõtles saavutada krediidiga, siis tekib krediidivõtja juures ebarahuldav likviidsus, nii muutub lühiajaliselt lubatud krediit pikaajaliseks, s.o. ta külmub. Tulemuseks on, et krediidandja likviidsus ohustatakse kahekordselt, esiteks hilinenud tagasimaksmisest ja teiseks uuestiantud krediidist ²³.

Pendiga krediidi ^{tagamise} kindlustuse kõrval on tähtis veel aval- ehk käendus krediit, siin on krediidivõtja puuduv usaldus asendatud või täiendatud teise majandussubjekti krediidi väärusega, et tagada tähtajalise kohustuse õiendamist ²⁴.

e/ Krediidi tasumine ja likviidsus.

Korralik võlgade tasumine nõuab likviidseid vahendeid, mis peavad olema tähtpäevadel käepärast. Likviidsed vahendid

22/ G. ZETNER, op.cit., lk. 71.

23/ E. RINK, op.cit., lk. 84.

24/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 72.

saavad maksevalmisoleku loomisel tähtsuse, mis kasvab koos kohustuste suuruse ja tungivusega. Eriti suurte tungivate kohustuste tagasimaksmisel omavad likviidsed varad suure tähtsuse. Olenedes käepärestolevate likviidsete vahendite hulgast, tööstuskäitis saab häirimatult edasi töötada või satub finantsilistesse raskustesse ²⁵.

Võlgade katmiseks rakendatakse normaalselt võlgnikkudest ja kaupadest saadud summasid. Viimaste juures on aga oluline küllaldane likviidsus ja realiseeritavus, mille kohta vaevalt saab andmeid bilanssidest. Normaalselt peaks olema 75-90% kaubakrediitoridest kaetud kaubavõlgnikkudega. Viimaste suurenemist üle hankijakrediidi peetakse juba ebamajanduslikuks nähtuseks ja ettevõttele kahjulikuks suhteks ²⁶.

Võla tasumiseks ei tohi kasutada likviidseid vahendeid, mis ajutiselt on likviidsed, nagu varad, mis on saadud eelmise tootmisfaasi lõppemisel ja mis ootavad uue alustamist. Võörkapital, mis on rekendatud teatud tootmisprotsessi, tuleb tasuda sellest saadud lunastisega ²⁷.

Tööstuskäitise juhatus peab hoolitsema, et likviidseid vahendeid oleks käepärest tähtpäevadel nii kasviku kui ka võörkapitali tasumiseks. Kui tööstuskäitisel pole aga käepärest likviidseid vahendeid võörkapitali tagasimaksmiseks, siis peab ta neid muretsema varaosade müümisel, kusjuures tuleb vaadata, et sellega ei ohustataks käitise normaalset tegevust. Kui müüakse valmistatud tooteid, siis pole mõnetki käitise ohustamisest, teisi on aga olukord, kui müüakse käitisele vajalikke toormaterjaja-

25/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 74

26/ K. INNO, op.cit., lk. 69.

27/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 74.

le või rakiseid. Tööstuskäitisele on väga olulise tähtsusega, et ta seotud varad oleksid kaitstud võlausaldajate eest, vastasel korral oleks normaalne tootmisprotsess võimatu. Häired käitise likviidsuses on möödapääsematud, kui ettevõtte likviidsuse kindlustamise eesmärgil vajalikud likviidsed vahendid tööstuskäitise eemaldatakse ²⁸.

f/ Finantseelarve ja likviidsus.

Käitisele hõõrumisteta tegevuse võimaldamiseks on vajalik vahendite kasutamine korraldada võimalikult otstarbekalt. Püütakse läbi tulla oma vahenditega ja krediiti kasutada võimalikult vähe. Selle juures on tähtsaks kujunenud likviidsuse säilitamise eest hoolitsemine. Selleks on vajalik laiaulatuslik kaava, mis vaatleb tuleviku suhteid, eriti likviidsuse arengu seisukohalt. Bütžeti juures on meil tegemist arvestusega, mis käitise tegevusi juba ette haarab ja neid üksteisega püüab kooskõlastada. Kapitali-eelarve on kujunenud vajalikuks vahendiks käitise juhtimisel, aidates kasutadaoleva kapitali ja kapitalivajaduste vahel luua tarvilikku koosõla ja enne kõike kindlustada käitise likviidsust. Eelarve juures on tegemist tulevase perioodi sissetulekute ja väljaminekute vastastikk^{amisega} asetamisega, kusjuures arvestusaluse moodustavad arvestatav käive, tegevusaste, kulud, rentaablus ja olemite suurus. Käibeaja tundmine kujutab käitise finantsplaani tuuma. Käitisevahendite käibekiirus üldiselt ja tema üksikuis osades on väärtuslikuks vahendiks olemite mõõtmisel nende suhetes tegevusastme ja käibega. Laoliikumine määratakse ette kindlaks tõenäolise minemi põhjal. Majan-

duplaan on sellega eelkalkulatsioon, mis haarab järgnevaid te-
gureid:

- a/ minemivõimalus - tootmisprogramm,
- b/ tootmishulk - sissetulekud - võimalikud väljamine-
kud ²⁹.

Nii omab tööstuskäitise likviidsusele erilist tähtsust
käitise finantseelarve, kus seatakse kooskõlla sissetulekud ja
väljaminekud ³⁰. On vajalik, et finantsplaan üldjoontes koosta-
takse pikema perioodi jaoks, millele lisatakse üksikasjaline ka-
va lähema lühema perioodi sissetulekute ja väljaminekute kohta.
Kui finantseelarve on koostatud asjatundlikult, üksikasjaliselt
ja kooskõlas tööstuskäitise üldeelarvega ning sellest kinni pee-
takse, siis pole karta häireid tööstuskäitise likviidsusele.

Ebatäpset nõudmiste laekumist ei saa ega kasvikuga hääks
teha, vaid ta omab suure tähtsuse likviidsusele, ^{kuna} ~~et~~ makseplaan
segatakse ja ^{setõttu} tööstuskäitis satub ise ohtu, ega saa oma kohuatu-
si lepingupäraselt täita ³¹.

29/ A. DÖRKEN, op.cit., lk. 94. ja 26.

30/ Ibid., lk. 95.

31/ E. RINK, op.cit., lk. 84.

IV Tööstuskäitise likviidsus
ja tootmisprotsess.

a/ Üldiselt.

Tööstuskäitis peab omama teatud ülesande täitmiseks ka kindla varakoosseisu, mis vastavalt ülesandele üksikuis tööstuskäitistes on vähem või rohkem erinev. Tööstuskäitised peavad oma raha investeerima, s.o. ta viima vormidesse, kus ta kaotab oma likviidsuse, näit. muretsema ehitusi, masinaid, toormaterjale jm. Lihtsalt, tööstuskäitis peab muretsema varasid tootmisprotsessi teostamiseks ¹.

b/ Ühe valmistusprotsessi mõju tööstuskäitise likviidsusele.

Vaatleme alljärgnevalt ühe valmistusprotsessi mõju tööstuskäitise likviidsusele Zentner'i järgi.

Tööstuskäitis omab asutamisel ainult likviidseid vahendeid, mida peab muudetama illikviidseiks enne tootma hakkamist. Ta peab endale muretsema rakendvara, toor- ning abimaterjale ². Inimestele tuleb maksta nende poolt sooritatud jõudluste eest töötasusid ja palkasid ³. Pääle selle tehakse veel kulusid, mida nimetatakse üldkuludeks. Tootmisprotsessist osavõtavad rakendvarad ei kulu ühe valmistusprotsessi jooksul, vaid alles pikemaajase tarvitamise järgi. Iga valmistusprotsess vähendab rakendvarade väärtust, mis arvestatakse raamatupidamises n,n. mahakirjutusena. Eelnimetatud kulud lähevad üle tootesse valmistusprotsessi lõppemisel ⁴. Toode müüakse ning saadakse vastutasuks

1/ G. ZENTNER, op.cit., lk-d 25 ja 26.

2/ Ibid., lk. 26.

3/ Ibid., lk. 27.

4/ Ibid., lk. 28.

likviidseid vahendeid. Osa saadud vastuväärtusest on jällegi vabad uue valmistusprotsessi alustamiseks. Teine osa, nimelt rakendvarade mahakirjutuskvoodi osas, jääb vabaks ning muudab käitise likviidsemaks. Nimetatud likviidset vara ei tule arvestada juurde käibevarale. Kolmas osa saadud vastuväärtusest moodustab lõpuks kasumi, mis saadakse igakordselt valmistatud toodete realiseerimisel. Kui saadud kasumit ei tarvitata käibetegevuses, siis muutub tööstuskäitis ja tootelt saadud kasumi võrra likviidsemaks ⁵.

G. Zentner kujutab tööstuslikku käibeprotsessi skeemi ⁶ abil, millest ilmneb kolm väga olulist käitismajanduslikku nähet tööstuskäitise likviidsuse suhtes ⁷:

1/ Likviidsete käibevahendite ikka korduv mööduvalt mahutamise valmistusprotsessi ja nende reproduktsioon.

2/ Järk-järguline rakendvara muutumine likviidseks / mahakirjutuse tõttu /.

3/ Järk-järguline uue kapitali moodustamine / kasumi tõttu /.

Likviidsuse seisukohalt on võimalik arvutada algebraliselt igal momendil / aeg siin käibeprotsessides arvutatud / käepärastolevate likviidsete vahendite summa ⁸.

Pärast

1. protsessi	$f_{LM} = g_{BV} + 1 / a+g$ ⁹
2. " "	$f_{LM} = g_{BV} + 2 / a+g$
z. " "	$f_{LM} = g_{BV} + z / a+g$ ⁹

5/ G. Zentner, op.cit., lk. 29

6/ Ibid., lk. 27.

7/ Ibid., lk. 30.

8/ Ibidem.

9/ Märkide seletus / lk. 23, all /.

c' Mitme samaaegselt kõrvuti ^{toimura} jookva valmistusprotsessi mõju tööstuskäitise likviidsusele.

Tööstuskäitise organisatsioon ja vajalikkude käibe-
hendite suuruse kindlaksmääramine on seda raskem, mida arvukamad ja komplitseeritumad on samaaegselt tootmises olevad tooted ja sellega ka valmistusprotsessid ¹⁰.

G. Zentner ¹¹ kujutab näitena neljaastmelist valmistus-
protsessi, kus kulud valmistusastme kohta ühes käibeprotsessis on märgitud p-ga.

- 1. valmistusastmel lähevad siis 1 p
- 2. " " " " " " 2 p
- 3. " " " " " " 3 p
- 4. " " " " " " 4 p.

likviidseid vahendeid valmistustegevusse. Esimese valmistusprot-
sessi lõppemiseni on kapitalivajadus samaks jääv iga valmistus-
protsessi valmistusastme jaoks. Esimese valmistusprotsessi lõ-
pul on valmistustegevuses üldse seotud käibevarasid

$$GBV = 1 p + 2 p + 3 p + 4 p$$

$$GBV = 10 p.$$

Igal valmistusastmel seotakse järgmised summad ¹²

- 1. valmistuastmel 1 p
- 2. " " " " 2 p
-

$$/n - 1 / \text{ valmistusst. } / n-1/p$$

$$n \text{ " " " " } np.$$

n samal ajal käigusoleva protsessi kogu seotud käibe-

f_{LM} = likviidsed vahendid /flüssige Mittel/

g_{BV} = seotud käibevara ; z = käibeprotsesside arv;

g = kasum ühest käibeprotsessist;

q = ühes käibeprotsessis sulaks /flüssig/ muutunud mahakir-
jutuskvoot.

10/ G. ZENTNER, op.cit., lk-d 31 ja 32

11/ Ibid., lk. 32.

12/ Ibid., lk. 35.

vara on:

$$gBV = 1 p + 2 p + \dots + \sqrt[n-1]{p} + np$$

$$gBV = p \left[1 + 2 + \dots + \sqrt[n-1]{} + n \right]$$

$$gBV = \frac{n}{2} p \sqrt[n+1]{}$$

=====

Eeltoodud väämi järele võib arvutada vajaliku käibevara minimaalset seis, kui n ~~eleks~~ valmistusprotsessi ^{on} samal ajal käigus, millest igaüks järgmisest $\frac{1}{n}$ valmistustegevust ees peab olema.

Mingil momendil /aeg arvutatud valmistusprotsessis/ käepärastolevate likviidsete vahendite suurust, kui n protsessi samaaegselt üksteise järel jooksevad, ning kui igaüks järgnevat $\frac{1}{n}$ valmistustegevuse võrra ees on saame arvutada järgmiselt:

$$fLM = gBV + z \sqrt{a} + g$$

$$gBV = \frac{n}{2} p \sqrt[n+1]{}$$

$$fLM = \frac{n}{2} p \sqrt[n+1]{} + z \sqrt{a} + g$$

=====

Tööstuskäitisele vajalikkude käibevarade minimaalset seis arvatatakse järgmise valemi abil, kusjuures n valmistusprotsessi samaaegselt käigus on, millest eelmine järgmisest peab olema $\frac{1}{n}$ valmistustegevuse võrra ees ja kus n valmistusastet nõuavad erinevalt likviidseid vahendeid ¹³.

$$gBV = np_1 + \sqrt[n-1]{p_2} + \sqrt[n-2]{p_3} + \dots + 3 p_{n-2} + 2p_{n-1} + p_n$$

Nagu eeltoodud arvutustest selgub, võib teoreetiliselt tulla moment, kus kõik tööstuskäitises seotud varad peavad olema likviidses kujus käepärast ¹⁴.

13/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 37.

14/ Ibid., lk. 40.

d/ Varaväärtuste ringimiskiirus ja tööstuskäitise likviidsus.

Tööstuskäitis seisab pidevalt muundamisprotsessis, kus tarvitatud väärtused teisel kujul uue väärtuse omavad, mille tarbimisväärtus on harilikult suurem kui alusväärtused.¹⁵

Tööstuskäitis tahab säärest muundamisprotsessi kiirendada, s.o. tahab suurendada tootmisprotsessi paigutatud kapitali ringimiskiirust, millel on suur tähtsus tööstuskäitise likviidsusele¹⁶, tuues kaasa selle paranemise, kuna käitise eesmärgi saavutamiseks vajatav käibevara mööduv illikviidsus on seega lühendatud¹⁷. Sellepärast peab hoolitsema, et ajavahe väljaminekute ja sissetulekute vahel saaks võimalikult lühendatud. Sellejuures ei tohi aga unustada tähtsaid käitise juhtimise majanduslikke põhinõudeid. Liigne ringimiskiiruse suurendamine pole tööstuskäitise huvides, nagu liigne aeglustamine, kuigi esimesel juhul säästetakse suurel määral kasvikut, võivad tekkida kergesti häired tootmisprotsessis¹⁸.

Teiselt poolt sageli käibekiiruse suurenemine toob kaasa käibe tõusu, millele järgneb käibevara pinge ja tööstuskäitise likviidsuse halvenemine. Tööstuskäitis peab pidevalt püüdma oma käivet suurendada, sellejuures oma likviidsust ja sellega oma kindlust kahjustamata. Seos käibe, käibesuuruse ja -kiiruse üheltpoolt ja vara, eriti aga käibevara suuruse vahel teiselt poolt, on tööstuskäitise likviidsusele eriti väljapaistva tähtsusega¹⁹.

15/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 40

16/ K. SCHMALTZ, op.cit., lk. 225.

17. G. ZENTNER, op.cit., lk. 42.

18/ A. DÖRKEN, op.cit., lk. 95.

19/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 42.

e/ Mahakirjutuse mõju tööstuskäitise likviidsusele.

Tööstuskäitises omab likviidsuse ja mahakirjutuse seos väga tähtsat osa ²⁰. Tööstuskäitis omab rakendvarasid /ehitused, masinad, patendeid jt./, mis muutuvad alles pikemaajase kasutamisega väärtusetuks. Nad annavad igal valmistusprotsessil teatud osa oma väärtusest n/n. mahakirjutuse kujul ühe tootele, mille müügihinnas peab ta olema arvestatud. Sest omakulu-arvestus, mis ei heara kõiki kulusid, kaotab oma majandusliku mõtte, kuna ta ei suuda takistada, et pidevalt rohkem väärtusi välja lähevad, kui sisse tulevad ja toob sellega kaasa käitise varanduse kahanemise ning halva likviidsuse. Iga käitismajanduslikult õigustamata likviidsete varade äravool peab olema takistatud ²¹.

Mahakirjutus on sameõiguslik kuluelement, kui töötasud, materjalid jt., ning teda tuleb vahetult kuludega siduda ²², kuna seisukoht, et rakendvara muretsemisel see kohe kanda kuludesse, on kirjandusest ammu kadunud ²³.

Nagu selgub, on mahakirjutus selleks, et võimaldada rakendvara väärtuse kaotust jaotada plaanikindlalt kasutamisevõltele ja luua fond, millest muretsetakse rakendvara kõlbmatuks muutumisel uus.

Seni illikviidsed olnud varad lähevad mahakirjutuse kaudu üle toodetesse, lahkuvad nendega käitisesest ning tulevad likv. vahenditena uuesti käitisesse tagasi ²⁴.

Mahakirjutus automaatselt tugevdab tööstuskäitise lik-

20/ E. WEINSTOCK, op.cit., lk. 52.

21/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 125.

22/ Ibid., lk. 126.

23/ E. WEINSTOCK, op.cit., lk. 53.

24/ Ibid., lk. 54.

viidsust, eeldusel, et likviidseid vahendeid ei tarvitata teists-
teks ostarveteks. Siit ilmneb mahakirjutuse erakordne suur tä-
hendus rakisetõhusale tööstuskäitisele ²⁵.

Mahakirjutuse kaudu jälle likviidsesse vormi muudetud
rakendvarade osadel on eesmärgiks kindlustada rakiste uuenda-
mist ning neid tavaliselt ei tohi ühelgi tingimusel paigutada
käibevara ringkäiku, kuna siis pole rakise uuendamine kindlus-
tatud ²⁶.

Käitis- ja kapitalijõu säilitamise seisukohalt peavad
mahakirjutused nii kaua toimuma, et rakise kõlbmatuks muutumi-
se hetkeks oleks saavutatud taassoetamishind ²⁷.

Kui mahakirjutus teostatakse üle kalkulaatiivselt vaja-
liku määra, siis on meil tegemist ülemahakirjutusega, mille
tagajärjel tekivad n.n. vaiksed varud. Sääraste varude moodus-
tamine näitab selgelt tervet likviidsusepoliitikat ²⁸. Almahakir-
jutuse puhul on aeg taassoetamine ohustatud ning mahakirjutuse
likviidsust parandav mõju on kadunud ²⁹.

et tööstuskäitis on seda likviidsam, mida väiksem on tal ladu,
ning mida suurem on laoringimiskiirus.

tööstuskäitis ei ole vahendade ome lada siinikumini,
vaid selleks on piir, mida dikteerivad käitise suurus ja käi-
ve. Kui loovatakse tööstuskäitise lada seotud ja spekulatiiv-
seks lada, muutub lada on säärane, mis lubab hõõrunistata
käibeprotsessi teostamist, ning mis ei mõju kahjustavalt likviid-

on spekulatiivne lada, kuhu on suunatud rah-

25/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 128

26/ E. WEINSTOCK, op.cit., lk. 56.

27/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 145.

28/ Ibid., lk. 131.

29/ E. WEINSTOCK, op.cit., lk. 57.

V. Likviidsus ja laondus

tööstuskäitises.

Tööstuskäitis peab omama laod, kuna tehnilistel ja majanduslikkudel põhjustel pole võimalik, et toor- ja abimaterjalide ostmine, nende töötlemine ja müümine toimuks samal ajal. Tehakse vahet toorainete- ja valmisoaduste-lao vahel. Eelnimetatud ladude vahel toimub käitismajanduslik valmistusprotsess. Mõlemad laod on teatud seoses teineteisega ja käitise suurusega. Samal määral, kui ühel küljel tooteid valmib, peab teisel küljel uusi toora ja abimaterjale juurde muretsetama, et käibetegevus ei katkeks ¹.

Ladu tähendab koormist tööstuskäitise likviidsusele, mis halveneb, mida rohkem materjale on laos. Likviidsuse seisukohalt peab tööstuskäitis püüdma võimalikult väiksema laoseisuni ning-kestvuseni ². Eriti suurt tähtsust omab lao ringimiskiirus tööstuskäitise likviidsusele ³. Siit võime järeldada, et tööstuskäitis on seda likviidsem, mida väiksem on tal ladu, ning mida suurem on laoringimiskiirus.

Tööstuskäitis ei saa vähendada oma ladu miinimumini, vaid selleks on piir, mida dikteerivad käitise suurus ja käibe ⁴. Nii kaotatakse tööstuskäitise ladu seotud ja spekulatiivseks laoks ⁵. Seotud ladu on säärane, mis lubab hõõrumisteta käibeprotsessi teostamist, ning mis ei mõju kahjustavalt likviidsusele. Vastandina on spekulatiivne ladu, kuhu on muretsetud roh-

1/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 79.

2/ E. WEINSTOCK, op.cit., lk. 47.

3/ K. SCHMALTZ, op.cit., lk. 225.

4/ E. WEINSTOCK, op.cit., lk. 48.

5/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 81.

kemal määral materjale, kui hõõrumisteta käibeprotsessiks oleks vajalik. Säärane ladu on muretsetud lootuses hinnatõusule ning ta mõjub koormavalt likviidsusele, kuna varasid on lae alla kinni pandud, mis olid määratud teisteks otstarveteks.

Tööstuskäitise minimaalset laoseisu nimetatakse põhiseisuks / raudne seis ⁶ ja tegelikult vajalikku laoseisu optimaalseks, kuid mis pole mitte mingid kindlad suurused, vaid mis olenevad mitmesuguseist tegureist ⁷, nagu tööstuskäitise suurusest, branšist, loodetavast minemist, organisatsiooni hädusest, seadusest jt.

Erilist tähtsust omavad eelnimetatud laoseisud kriisiga aegadel, kus üle optimaalse laoseisu olevad n.n. spekulatiivsed laod mõjuvad hoopis kahjumit toovalt loodetud kasumi asemel. Liiga suured laoseisud toovad kaasa likviidsuse halvenemise, is eärannis siis, kui ladu on finantseeritud tähtajata või lühiaegse võõrkapitaliga. Väikesed laod toovad kaasa soodsa konjunktuaari juures renteabluse vähenemise, kuna ei saada kõiki äraivõimalusi kasutada. Kuid Zentner ütleb, et väike ladu ei saa kunagi olla tööstuskäitisele nii ohtlik kui suur ladu ⁸.

Tööstuskäitise eesmärk pole ladu, vaid minem, ^{kaudu puhestoosj} s.o. ei taheta toota lattu, vaid tahetakse tooteist kiiresti lahti saada, et vastutasuna saada likviids^d vahendeid ja nendega alustada uut ringkäiku ^{et} ⁹. Tööstuskäitise majanduslikkus nõuab võimalikult samaksjäävat tootmist, mille aluseks on ainult stabiilne minem. Katkeb minem, ei saa tööstuskäitis enam sissetulekuid,

6/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 84.

7/ E. WEINSTOCK, op.cit., lk. 48.

8/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 89.

9/ Ibidem, lk. 90.

mida ta vajaks käitise edasiseks töös hoidmiseks, likviidsus halveneb, ja kui hakatakse lattu tootma, et hoida tööstuskäitist tegevuses, halveneb see veelgi likviidsust. Lattutoodetud hüvi-
 eist lasevad mõned end väga kergesti realliseerida, vastandina teistele. Toote omadusväärtus, s.o. võime rahuldada vajadusi, on eriti tähtis likviidsuse tegur, kuna sellest oleneb, kas saab üldse toodet müüa ¹⁰.

on eksisteerimisvõimega ¹.
 2. Tööstuskäitise tulemus võib olla negatiivne või positiivne. Negatiivne tulemus ehk kaotus vähendab tööstuskäitise likviidsaid vahendeid ning vähendab seega ka käitise likviidsust ².

Positiivne tulemus ehk kasum kujutab endast kaibetegevusest tekkinud vara juurdeolekut ning ta suurendatakse likviidsust kujus.

Kasumit ei tohi põhjaliku kaalutluseta tööstuskäitisele välja maksta, kuna see vähendab likviidsaid vahendeid. Praktiliselt võib seda teha alles siis, kui on olemas suurel hulgal likviidsaid vahendeid käepärast. Seepärast ei tohi end lasta viia kasumile põhjalikult olulist likviidsust vähendavalt, mis võib lähendada selle tagasi tööstuskäitise ringlusesse, ning nende esmaldamisel pole võimalik enne hõrvenemist, teostada ³. Kui tööstuskäitist järjekorras võetakse, siis toob see suure likviidsuse ja rentabilisuse halvenemise ning lõpeb käitise kokkuvõttega ⁴.

3. Sama kaupa müües, kui korraldajal tööstuskäitisele

1/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 147.

10/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 91.

4/ Ibid., lk. 153.

- 32

VI Tulemus ja likviidsus tööstuskäitises.

a/ Tulemuse mõju tööstuskäitise likviidsusele.

Tööstuskäitise olemuses pole ainult hüviste tootmine ega suurele arvule töolistele töö andmine, vaid ka ülejäägi saavutamise üle tegelikkude kulude. Ainult rentaabel tööstuskäitis on eksisteerimisõigusega ¹.

Tööstuskäitise tulemus võib olla negatiivne või positiivne. Negatiivne tulemus ehk kahjum vähendab tööstuskäitise likviidseid vahendeid ning vähendab seega ka käitise likviidsust ².

Positiivne tulemus ehk kasum kujutab endast käibetegevusest tekkinud vara ^{üvet} juurdekasvu ning ta saavutatakse likviidses kujus.

Kasumit ei tohi põhjaliku kaalutluseta tööstuskäitisest välja maksta, kuna see vähendab likviidseid vahendeid. Praktiliselt võib seda teha alles siis, kui on olemas suurel hulgal likviidseid vahendeid käepärast. Seejuures ei tohi end lasta viia eksiteele juhuslikult olevaist likviidseist vahendeist, mis kohe lähevad jälle tagasi tööstuskäitise ringkäiku, ning nende eemaldemisel pole võimalik enam hõõrumisteta tootmisprotsess ³. Kui tööstuskäitise järjest kasum välja võetakse, siis toob see kaasa likviidsuse- ja rentaablusesuhte halvenemise ning lõpeb käitise kokkuvarisemisega ⁴.

Sama halva mõjuga, kui kasumi järjekindel tööstuskäiti-

1/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 147.

2/ Ibidem, lk. 149.

3/ Ibidem.

4/ Ibid., lk. 153.

sest eemaldamine, on ka kasumi käitisesse jätmine ⁵, kui kasumit tarvitatakse ebamejanduslikeks otstarbeiks. Oht on eriti suur, kui kasum põhjustab meajanduslikult mittetarvilikke laiendusi ⁶.

E. Weinstock ⁷ nimetab ^{kasumiks} likviidsuse seisukohalt ainult säärest likviidsete vahendite ^{ivest} juurdekasvu, mis võib tööstuskäitises järele lahkuda, vähendamata enne tema saavutamist olnud likviidsusastet. Kui saavutatakse kõrgeim likviidsusaste tööstuskäitises kasumist juurde kasvanud likviidsete vahenditeta, siis peab nimetatud juurdekasv tingimata käitises eemaldatama ülikviidsuse vältimiseks ⁸.

Likviidsuse probleemile pole nii tähtis, kas on tegemist käibe- või konjunktuurikasumiga, vaid kas kasum on realiseeritud või vähemalt kiiresti realiseeritav, kuna ainult realiseeritud kasumi eemaldamisega saabub likviidsuseastme paranemine ⁹.

b/ Rentaablus ja likviidsus tööstuskäitises.

Rentaabluse ja likviidsuse vastastikuste suhete ja tähtsuste kohta esineb kirjanduses erinevaid seisukohti: neile vaadatakse kui täiesti samaväärsetele võrdse kaaluga küsimustele; aga ka peetakse ühte tähtsamaks teisest või ümberpöörduks ¹⁰.

Penkade juures näib olevat läbi löönud tendents, et illikviidsemad ja ebakindlamad kapitalimahutused toovad kõrgemat kasumit. Tööstuskäitises samasest tendentsist ei saa rääkida. Rentaablus ja likviidsus täiendavad siin teineteist harmooniliselt, niikaua kui neid käsitletakse ettevõttepoliitika vähemalt sama-

5/ E. WEINSTOCK, op.cit., lk. 58

6/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 157.

7/ E. WEINSTOCK, op.cit., lk. 60

8/ Ibid., lk. 61.

9/ Ibid., lk. 60.

10/ Ibid., lk. 12.

väärsete kategooriatena ¹¹. Tööstuslikus-käitises nähtub tähtsaim täik, et kõik rentaabluse tegurid on samaaegselt ka tähtsad likviidsuse tegurid, et rentaablus ja likviidsus seega paralleelselt kujunevad ¹² jooksevad.

Tööstuskäitis peab rentaablist töötama, ta peab olema võimaline pidevalt kasu ^{mit} tooma, mis aga võimaldub ainult terve likviidsusega. Käitise eesmärgiks on rentaablus, likviidsus on vahendiks selle juures. Likviidsus pole kunagi eesmärk, ta on vahend käitise eesmärgi teotlemisel, rahvamajanduslike tarvete rahuldamisel majanduslikkuse põhimõttele vastavalt ¹³.

Likviidsus on esimeseks eelduseks kestvale rentaablusele, kuigi ajutiselt võib tööstuskäitis likviidsusele vaatamata töötada suure kasumiga. Varem või hiljem saabub kindlasti aeg, kus edaspidine edukas töötamine muutub võimatuks. Pidev rentaablus laseb end ainult likviidsuse abil saavutada ¹⁴.

Liiga väike likviidsuseaste viib tiginata haiguse nähteni. Tulevad tööstuskäitise käibe hõõrumised ja takistused. Need puudused mõjuvad ka kasumi saamisele takistavalt. Püüdes likviidseid vahendeid soetada, tuleb kasutada järjest enam sääraseid vahendeid, mis ^{on} ikka raskemini sulaks vahetatavad, ning see nõuab ohvrit. Aga ka makslikkuse kulud kõrgenevad, tugevam hõõrumine põhjustab kõrgendatud jõukulutuse. Lõpuks peab väljastpoolt abi otsima ning likviidsetele vahenditele lisa saamiseks tuleb pöörduda raha- või kapitalituru poole ¹⁵.

Liiga kõrge likviidsuseaste on samuti ebasoodne. Sulavahendid seisavad veelselt kasutamata, kuna aga mõnes teises vähem

11/ G. ZENNER, op.cit., lk. 168.

12/ Ibidem, lk. 169.

13/ Ibidem, lk. 167.

14/ Ibidem, lk. 168.

15/ E. WEINSTOCK, op.cit., lk.-d 13 ja 14.

likviidsus vormis nad võiksid tuua kasu. Ilmnevad vead ebaõigest veradispositsioonidest. Sellele lisandub veel ^{ühk} psühholoogiline moment: üliliikviidsus võib väga kergesti ^{meelitada} võluda liigsete likviidsete vahendite kasutamisele vale vormis või raiskamisele ¹⁶.

Belnevast selgub, et ainult teatav likviidsuseaste on rentaablusega optimaalselt harmoneeriv, sellest alla- või ülespoole kaldumine aga vähendab rentaablust ¹⁷.

Hääd rentaablust e i tohi likviidsuse kulul saavutada, nagu ümberpöörduvalt: hääd likviidsust ei tohi osta rentaabluse hinnaga. Igatahes on rentaabluse ja likviidsuse vahel suhte optimum, mille puhul rentaablus saavutab teatava likviidsuseastme juures oma maksimumi ¹⁸.

16/ E. WEINSTOCK, op.cit., lk. 14.

17/ Idem.

18/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 168.

VII Konjunktuuri mõju tööstus-
käitise likviidsusele.

a/ Likviidsuse muutumine konjunktuuris.

Siiani käsitlesime tööstuskäitise likviidsuse seost sisekäitislikkude teguritega. Kuna majandus ei oma staatilist vaid dünaamilist iseloomu, siis tekib ka sellest likviidsuse küsimusele probleeme, mida käsitleme allpool.

Majanduslikud liikumised jaotatakse Wagemann'i järgi järgmiselt ¹ :

- 1/ Ühekordsed liikumised /struktuurimuutused/
 - a/ järsud /arenemiskatkemine, kokkuvarisemine/
 - b/ pidevad /arenemine, kasvamine, ümbermoodustamine/
- 2/ perioodilised liikumised
 - a/ rütmiliselt seotud /sesooniliikumised/
 - b/ rütmilt vabad /konjunktuur/.

Punkt ühe all märgitud liikumised omavad ainult ühekordset ja juhuslikku iseloomu, sellepärast võib välja jääda nende lähem va tlemine seoses likviidsusega. Suuremat tähelepanu tuleb pöörata perioodilistele kõikumistele. Seseoonilised kõikumised korduvad reeglipäraselt ning lühikese ajavahemiku tagant. Neil põhjustel ei moodusta sesooni-^{võnked}venkumised mingit rasket lahendamatu probleemi, kuna nende ilmuvuse sagedus lubab saavutada kogemusi ning neid kasutada.

Olemuselt palju raskem on olukord tööstuskäitisele konjunktuuri-^{võngete}venkumiste puhul, kus esineb palju suurem ebakindluse

1/ E. WEINSTOCK, op.cit., lk. 76.

tegur käitise likviidsuse poliitikas. Konjunkturitsükli ka jaotatakse nelja ^{faasi} ~~osaks~~:

- 1/ ^{hüvik e.} madalseis e. depressioon,
- 2/ tõusang,
- 3/ kõrgseis,
- 4/ kriis.

Va tleme alljärgnevalt tööstuskäitise likviidsuse kujunemist igal konjunkturifaasil e-r-a-l-d-i.

Madalseisul on saavutanud likviidsus oma maksimumi. Sel momendil on üheltpoolt käepärastolev likviidsete vahendite varu kõige suurem, kuna teiselt poolt on lühiajalised võlad suhteliselt väikesed. Laoseisud on madalad. Tugevasti kokkutõmmatud tööstustegevus ei seisa mingis suhtes ülilikviidsusega ².

Tõusua ajal hakkab hüviste ja jõudluste produktsioon aeglaselt tõusma, tootmisvahendite pinge tõuseb normaalproduktsiooni tasemele, ületab selle ning läheneb maksimaalproduktsiooni kõrgpingele. Tekivad spekulatiivsed laoseisud. Tööstuskäitise likviidsus muutub depressioonist ülilikviidsusest optimaalseks. Tõusuaaja lõpul likviidsus ületab optimaalsuse piiri ning muutub, muutub illikviidsuseks ³.

Kõrgseisu saabumisega on saavutatud tööstuste maksimaalne jõudlusvõime. Hakatakse laiendama tööstusi. Rahaturg on siiani jõudnud täita nõudmisi, kuid nüüd tekib likviidsete vahendite puudus. Pangad nõuavad tähtajata laene tagasi, tööstus vajab järjest tõusva illikviidsuse parandamiseks ületamiskrediite, mida kas üldse ei saa, või saab väga halvadel tingimustel ⁴.

2/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 46.

3/ E. WEINSTOCK, op.cit., lk. 84

4/ Ibidem, lk. 85.

Kriisiaja algul illikviidsus süveneb. Panged keelduvad andmast ületuskrediiti, kuna nad on sattunud ise illikviidsusse. Minem jääb stoppama. Tähtajeta laenu nõuab pank sisse. Tööstuskäitisele ei laeku kaubakrediidid tähtaegadel, millest on tingitud ka ebatäpne kohustuste tasumine. Kriis leiab eest spekulatiivsed laod, mida saadakse ainult kahjumiga realiseerida. Kriisiaja lõpul ^{ra}peeb likviidsus ning ^{sirdub} läheb üle depressiooniasseesse üllikviidsusesse ⁵.

b/ Likviidsuse muutumise põhjusi.

Püüame allpool lähemalt tutvuda põhjustega, mis mõjustavad likviidsuse muutumist konjunktuuri muutudes:

1. Psühholoogilised mõjud. Konjunktuuritskli jooksul likviidsuse muutumise põhjustajana pole tähtsusetu psühholoogilised mõjud - eriti majandava inimese alateadvusest tingitud. Tööstuskäitisel on alati krooniline puudus likviidseist vahendest, ainult depressiooni ajal on neid küllalt. Kui majandava inimese poolt tehakse kiireid ja mõttetu oste ja likviidsete vahendite mahutamisi, siis mõjub säärane tegevus tööstuskäitise likviidsust kahjustavalt. Eriti ohtlik on soodsa konjunktuuri juures valitsev suur optimism ⁶.

2. Kerge krediidi saamine. Tõusva produktsiooni juures vajatakse krediiti, mida saadakse ka kergesti pankadelt. Krediiti kasutatakse rikkalikult, kuna töösturid loodavad produktiivseks otstarbeks tarvitatud krediiti tagasi maksta õigeks ajaks. Kuid see on eksitus, soodsa konjunktuuri juures aina tõusevad

5/ E. WEINSTOCK, op.cit., lk. 89

6/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 107.

kohustused ⁷. Vanu krediite, mida ei pikendata, tasutakse uute krediitidega. Enam ja enam pumbatakse välja krediitivõimalused. Kui tööstuskäitis on sunnitud uut krediiti ikka juurde võtma, et pikendamataid krediite tasuda, sel puhul saabub ikka kord moment, millal tööstuskäitis variseb kokku ⁸. Samuti sammub tööstuskäitis paratamatult vastu hukatusele, kui ta järjest uusi krediite juurde võtab ning neid mahutab asjadesse, kust hilisem tagasimaksmine osutub kas väga raskeks, või hoopis võimatuks. Säärased krediidid ei kõrvalda tööstuskäitise illikviidsust, vaid vastupidi, nad suurendavad seda ⁹.

3. Valed kalkulatsiooni- ja väärtustamispõhimõtted.

Tõusva konjunktuuri juures tõusevad ka hinnad. Ettevõtja näeb sellest oma varanduse suurenemist rahaväärtuse järele. Kuna sisse on ostetud nominaalselt, ei näe ta, et ka taassoetamishinnad tõusevad. Vahet madalate soetamiskulude ja kõrgema müügihinna vahel vaatab ta kui kasumit. Schmidt seletab, et siin pole tegemist ehtsa vaid ainult näilise kasumiga. Ei ulatu kõrgemad müügihinnad sama toote taassoetamiseks, siin on tegemist ehtsa kahjumiga. Kriisi ajal on tegemist vastupidise tegevusega. Ettevõtjad arvestavad kõrgemate soetamishindade põhjal näilisi kulusid ja kahjumeid, mis mõjustavad ettevõtjat oma tootmist piirama enam kui tarvilik ¹⁰. Näilise kasumi ja kahjumi järelduseks on kahtlematult üleüldine likviidsuse halvenemine soodsa konjunktuuri ajal ning kiire paranemine kriisi ajal ¹¹.

⁷/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 108.

⁸/ Ibid., lk. 109.

⁹/ Ibid., lk. 110.

¹⁰/ Ibid., lk. 111.

¹¹/ Ibid., lk. 112.

4. Likviidsete varade illikviidseks muutmine. Suurim oht tööstuskäitise likviidsusele on ülemäärene omavarade mahutamise illikviidselt. See ilmneb, kui tööstuskäitiste laiendamispoliitikat lähemalt jälgida. Soodsa konjunkturi juures laiendatakse tootmisaparatuuri selle esemel, et teatud jõudlusvõime juurde jõudes stabiliseeruda ¹².

5. Lühisjaliste vahendite investeerimine pikavältelisel. Nagu öeldud juba, toob konjunkturi soodsamaks muutumine kaasa tööstusliku laiendamise. Ikka enam ja enam mahutatakse uusi kapitale tootmisse. Nõudmine pikavältelise krediidi järgi ületab kaugelt pakkumise, sest pikaajaliseks investeerimiseks on kõige sobivam pikavälteline kapital. Et lühivältelise kapitali järgi nõudmine on väiksem, võetakse laiendused ette lühivälteliste pangakrediitide kaudu hangitud kapitalidega ¹³. Nii kaua, kui soodne konjunktur püsib, ei muutu lühivälteliste krediitide investeerimine tööstuskäitisele ohtlikuks, kuna pangad suurelt osalt loobuvad krediitide tagasinõudmisest tähtpäevadel, ^{ja} ~~veid~~ pikendavad tähtaegu ¹⁴. Lühivälteliste kapitalide mahutamine muutub aga seda ohtlikumaks, mida enam konjunktur läheb kõrgpunktile. See võib tööstuskäitise viia katastroofini, kuna kriisi saabumisel uute krediitide saamine lakkab ja endised krediidid öeldakse ka üles ¹⁵. Mahutatud kapitalid on muutunud illikviidseks, on "kinni külmunud" ning tööstuskäitis pole võimeline neid tasuma ohvrit toomata.

12/ G. ZENTNER, op.cit., lk 112.

13/ Ibidem, lk. 122.

14/ Ibidem, lk. 117.

15/ Ibidem, lk. 123.

c/ Vehendid konjunktuuri mõjude takistamiseks.

Eelmisest punktist nähtub, et likviidsuse muutumist konjunktuuris põhjustavad mitmesugused mõjud. Vehenditena konjunktuurimõjude takistamiseks ning käitise likviidsuse säilitamiseks kasutatakse tööstuslikku eelarvet ja likviidsuse varusid ¹⁶.

Tööstuslikku eelarvet ja ta mõju tööstuskäitise likviidsusele on juba varem käsitletud finantseelarvega / punkt III f /.

Suure tähtsuse tööstuskäitise likviidsuse säilitamisel konjunktuuris omavad likviidsuse varud. Halval konjunktuuriperioodil ilmneb tööstuskäitises sulavahendite ülejääk, mille põhjustab käibele vajalikkude käibevahendite vähenemine. Seda tendentsi tuleb kasutada nii, et konjunktuuri madalseisul need vahendid eemaldatakse ringest, neid teisiti tookiandvalt mahutades, nii et käive ei langeks liiga tugevasti. Neid mahutusi ei tohi teostada pikaajalises raskesti realiseeritavas kujus, vaid lühiaegselt, et konjunktuuri muutumisel võiks nad tagasi juhtida ringesse, nii et ka siis ei tekiks takistusi olemite käibes ¹⁷.

Laos laiendamist tuleb teostada ainult tõesuperioodil. Ka kõrgpunktil võib teatud astmeni tulla lattu töötamine küsimusse. Muidugi on likviidsuse huvides siiski otstarbekas olemeid võimalikult piirata.

Üldiselt on aga tööstuskäitisele vajalik likviidsusevaru soetamine, et käibetakistuste puhul või liiga tugeval käibe laiendamisel võõrvahendeid mitte juurde tõmmata.

Summad, mida likviidsusereservide kujundamisel võidakse

16/ A. DÖRKEN, op.cit., lk. 94.

17/ Ibidem, lk. 96.

kasutada, on lunastises sisalduvad pikaajeliselt asendatavate kulutuste osad ja väljajagamata kasumid, eeldusel, et kasulikud pole nende jäämine ringesse, näit. käibe laiendamiseks või laokujundamiseks¹⁸.

On alati võimalik ületada väikest mööduvat takistust lühiaegsete krediiditoride maksetähtaaja venitemisega, juhul, kui ei võlgneta vekslite järgi. Teiselt poolt annab tööstuskäitis oma ostjaile krediiti, mida need hädakorral samuti võivad tahtlikult pikendada. Nii võib saabuda juhul, et ostjad tasuvad hilinemisega, tööstuskäitisel on aga ees ümberlukkamatud kohustused - mõeldagu ainult paljude maksmise tungivusele. Kui tööstuskäitis võib loobuda säärases olukorras krediidi võtmisest ja likviidsuse varu abil hoida ringe korras, on see hinnatav hüve. Ainult selle eest tuleb hoolitseda, et ringesse paigutatud vahendid jälle tagasi võetaks, et nad järgmisel korral võiksid jällegi täita oma ülesannet „raudse ratsioonina“.

Kuna säärane maksevahendite vejadus tekib harilikult kriisi ajal, peab likviidsuse varu vormiks valima eriti likviidse mahutuse. Väärtpapereid lülituvad välja, kuna nende väljaandmine on siis suurte kahj^{mit}udega teostatav¹⁹.

Konjunktuurimõjude takistamiseks peab tööstuskäitis püüdma jälgida üksikuid faase konjunktuuri ja kriisi käigus ja otsustama nende mõju oma likviidsusele, et ta võiks tabada õigeaegselt vastavad dispoositsioonid²⁰.

18/ A. DÖRKEN, op.cit., lk. 96.

19/ Idem.

20/ E. RINK, op.cit., lk. 76.

tegevad tulevad. Tööstuskäitise likviidsus on sõltuv tootmis-

VIII. K o k k u v ö t e.

sisikirjut.

Hääde likviidsuse suhete saavutamine ja säilitamine pole tähtis ainult pankadele, vaid ka tööstuskäitistele, mille eksistents samas ulatuses sõltub sellest, kas nad end küllalt likviidsed saavad hoida. Kuigi panga- ja tööstuskäitiste likviidsustel on ühiseid jooni, erineb tööstuskäitise likviidsus siiski panga likviidsusest ja vajab seepärast ka erinevat käsitlust.

Tööstuskäitise likviidsus on võime täita kõiki jooksvalt tööstuskäitise käibeprotsessist kui ka võörkapitali kasutamisest tekkivaid kohustusi igal ajal ja kogu ulatuses. Tööstuskäitise likviidsusel on k a k s külge: käitislikviidsus ja ettevõttelikviidsus, mis teine-teisest tulevad eraldada. Peatahelepanu tuleb pühendada käitislikviidsusele.

Tööstuskäitise finantseerimisel on likviidsuse probleem üks tähtsamaid. Likviidsuse silmaspidamine on seda olulisem, mida enam tööstuskäitis töötab võörkapitaliga ja mida lühem /või üldse teadmata/ on krediitide kasutamisvälde. Likviidsus on ^{sõltuv} ~~seose~~ ka sellega, missuguses vormis, kas kauba- või pangakrediidina, võörkapitali hangitakse, kuidas krediite tagatakse ning kuidas toimub tagasimaksmine. Hääde likviidsuse suhete saavutamise ja kestvalt säilitamise võimaldab häa finantseelarve.

Tööstusliku likviidsuse probleemi lahendamisel üheks eelduseks on käibeprotsessi toimimine kestvalt ja hõõrumisteta. Viimane on sõltuv hästikorraldatud tootmisprotsessist. Tootmisprotsessi rakendatakse likviidsed vahendid, mis sääl illikviidseks muutuvad, käibeprotsessi lõppedes aga likviidsetena

tagasi tulevad. Tööstuskäitise likviidsus on sõltuv tootmisprotsessi korrapärasusest ja tootmise rekendatud kapitali ringmiskiirusest.

Üheks tähtsaks likviidsuse teguriks tööstuskäitise finantsiliste suhete kujundamisel on mahakirjutus - mille ülendamaks on esmajoonel käitise tootmisjõu säilitamine, misjärel tarvitatud rakiste uuendamiseks määratud vahendid tulevad tegelikult kasutada samaks otstarbeks.

Käibeprotsessi pidevalt ja korrapäraselt toimumise eelduseks on ka hästi korraldatud laendus: rütmilisele materjalidesiseseostule enne valmistusprotsessi algust peab vastama rütmiline toodete müük pärast valmistusprotsessi lõppu. Laoseisud halvendavad likviidsust, mis pärast tulevad nad hoida võimalikult madalad. Kõrged spekulatiivsed laod on ainult siis lubatavad, kui see käitise likviidsust ei ohusta, vaid käitisel on küllaldaselt sulavahendeid kasutada.

Kasumid tulevad mõistlikult kasutada, neid ei tohi mõtetult investeerida ega käitisesest jäägita välja maksta. Kasumid makstakse välja vaid siis, kui käitises on selleks küllalt vahendeid ja kui kasumite väljamaksmine ei kahjusta käitist.

Rentaablus ja likviidsus tööstuskäitises pole vastasünnalised, vaid nad ^{kujuvad rööbliti} ~~joeksevad~~ kõrvuti - likviidsus on tähtsaks eelduseks kestvalt rentabluse saavutamisel.

Tööstuskäitise likviidsuse muutumine konjunktuuris sõltub mitmesuguseist konjunktuuri muutumist põhjustavaist nähtest, nagu psühholoogilised mõjud, suhteliselt kerge krediitide saamine, valekalkulatsioonid näilise kasumi alusel jms.

Soodsal konjunktuuril laiendab majandus end liigselt, kuni liigselt kõrgendatud produktsioon ja nappus krediiditurul viivad kriisini. Kriisi ajal mõjuvad samad tegurid ümberpöörduvalt, sundides tööstuskäitisi piirema tegevust, mille tulemusena käitistel likviidsussuhted paranevad. Vahenditena konjunktuurimmõjude takistamiseks kasutatakse tööstuslikku eelarvet ja likviidsuse varusid.

Likviidsus on alus, millel tööstuskäitis seisab ja areneb. Ainult hääde likviidsussuhete juures on tööstuskäitis võimeline täitma oma ülesandeid paremini. Tervete likviidsussuhete plaanipärane saavutamine ja kestvalt säilitamine on tähtsamaid ülesandeid tööstuskäitise juhtimisel ¹.

1/ G. ZENTNER, op.cit., lk. 175.

7. Kokkirjutus suurendab tööstuskäitise likviidsust eriti

IX T e e t e s e l l u s i . 7 d

1. Tööstuskäitise likviidsus on tööstuskäitise võime tasuda käibeprotsessist ja võörkapitali kasutamisest tulenevad kohustused igal ajal kogu ulatuses.
2. Tööstuskäitise likviidsuse kõrgust mõjutavad ühelt poolt bilansi lühiaegsed kohustused kauba- ning pangakrediitidest ja lühiaegsed kohustused tootmisprotsessist, nagu töötasud, kasvikuud, väljaminekud üldkuludeks jms., teiselt poolt kapitali käibekiirus.
3. Likviidsuse nõuetele vastab paremini tööstuskäitise finantseerimine oma- või pikaajalise võörkapitaliga.
4. Finantseerimine lühiajalise või tähtajata võörkapitaliga vähendab käitise likviidsust.
5. Lühivältelist või tähtajata võörkapitali võib mahutada ainult kiiresti ja keotusteta sulavahendeiks ümbervahetatavasisse vahendeisse.
6. Tööstuskäitise likviidsus on seda väiksem, mida keerulisem ja aeglasem on valmistusprotsess ja mida suurem on samasegselt valmistamisel olevate toodete hulk.

7. Mahakirjutus suurendab tööstuskäitise likviidsust eriti rakisetõhusate käitiste juures /eeldusel, et mahakirjutuse kaudu saadud likviidseid vahendeid ei kasutata muuks otstarbeks/.

8. Läbseisud üle optimaalse seisu vähendavad tööstuskäitise likviidsust.

9. Kasum suureneb, kahjum väheneb tööstuskäitise likviidsust.

10. Kasumi kogu ulatuses väljamaksmine või plaanitult rakendamise mõjuvad tööstuskäitise likviidsusele vähendavalt.

11. Likviidsus on eelduseks rentabilusele.

12. Tööstuskäitise likviidsus halveneb konjunktuuri arengumisel tõusu suunas ning hakkab paranema kriisiajal.

1. DORRER, H., Die Umschlaggeschwindigkeit im Industriebetrieb, Lamscheid 1932.

2. KOLBE, H., Die Umschlaggeschwindigkeit im Betrieb, Lamscheid 1936.

3. KOLBE, H., Die Umschlaggeschwindigkeit im Betrieb, Lamscheid 1936.

4. COETZE, W., Praxis der Bilanzkritik, II köide, Berlin.

5. LAMPSCH, H., Die Liquidität im Betrieb, Lamscheid 1932.

6. HICHLISCH, H., Wirtschaftliche Betriebslehre, Stuttgart 1922.

7. MERKER, K., Steuerliche Liquiditätsprüfungen, Der praktische Betrieb, 1939.

8. OSTRESITZER, B., Zur Praxis von Liquiditätsuntersuchungen, Zeitschrift für handelswissenschaftliche Rechnung, 1939.

9. RINK, H., Liquidität und Risiko, Wien 1935.

10. SCHWALZE, K., Betriebsanalyse, Stuttgart 1929.

11. SCHMIDTLEB, A., Der Betriebsvergleich, Stuttgart 1933.

12. SCHWITZER, K., Liquidität, Handwörterbuch der Betriebswirtschaft, II köide, Stuttgart 1939.

14. FÖLCKA, H., Die Methoden des zwischenbetrieblichen Vergleichs in der Industrie, Buhl-Baden 1931.

X Kasustatud kirjandus.

1. DÖRKEN, H., Die Umschlagsschnelligkeit im Industriebetrieb, Remscheid 1932.
2. HAUCK, W., Der Betriebsvergleich, Buhl-Baden 1933.
3. INNO, K., Bilensianalüüs, Tartu 1935.
4. KOLBE, K., Zweckmässige Überwachung des Betriebs, Leipzig 1938.
5. Le COUTRE, W., Praxis der Bilanzkritik, II köide, Berlin-Wien 1926.
6. LEHMANN, M.R., Liquidität und Liquiditätsbilanz, Annalen der Betriebswirtschaft, I köide, Berlin-Leipzig-Wien 1927.
7. MERKER, K., Steuerliche Liquiditätsprüfungen, Der praktische Betriebswirt, I köide, Berlin 1933.
8. NICKLISCH, H., Wirtschaftliche Betriebslehre, Stuttgart 1922.
9. OSTERSITZER, B., Zur Praxis von Liquiditätsuntersuchungen, Zeitschrift für Handelswissenschaftliche Forschung, Leipzig 1939.
10. RINK, E., Liquidität und Risiko, Wien 1935.
11. SCHMALTZ, K., Betriebsanalyse, Stuttgart 1929.
12. SCHNETTLER, A., Der Betriebsvergleich, Stuttgart 1933.
13. SCHWEITZER, R., Liquidität, Handwörterbuch der Betriebswirtschaft, II köide, Stuttgart 1939.

14. VÖLKER, H., Die Methoden des zwischenbetrieblichen Vergleichs in der Industrie, Bühl-Baden 1941.
15. WEINSTOCK, E., Das Liquiditätsproblem bei Handels- und Fabrikunternehmungen, Berlin-Wien-Zürich 1937.
16. ZENTNER, G., Das Liquiditätsproblem in der industriellen Unternehmung, Berlin-Wien 1932.

x

x

x